

Luc Bonneux

Leven als Van Gogh moet hels zijn geweest

VINCENT BOON

Vincent

Tijdens de eerste novemberdagen verzeilde ik – dankzij een opdracht voor de huisartsenopleiding in Nijmegen – in het Nationale Park de Hoge Veluwe, dat in prachtige herfstkleuren was gehuld. Het was een hernieuwde kennismaking met Vincent van Gogh in het Kröller-Müller Museum.

In de zomer klaagden Belgische kustgemeenten over het vele geld dat ze hadden betaald voor goedkope rommel met dure kletspraatjes onder de naam ‘moderne kunst’. Een kunstjournalist schreef voorspelbaar over het miskende genie Van Gogh. Het is een klassieke misvatting. Het is niet omdat je miskend wordt dat je geniaal bent. De miskende kunstenaar is typisch een zichzelf over het paard tillend halftalent. Het is overigens een mythe dat Van Gogh miskend was. Hij was onbekend. Het Kröller-Müller Museum toont hoe kort zijn carrière wel was. Vincent van Gogh is slechts een stuntelig tekenaar als hij besluit kunstenaar te worden, op 27-jarige leeftijd. Hij heeft een lastig karakter en is een drammerige ruziezoeker. Hij tekent als een hark en maakt zich overal snel onmogelijk. Slechts de toekomst weet dat hij ‘Het Oog’ heeft. Hij begint als een gek te tekenen, letterlijk en figuurlijk. Er komt vorm en stijl in zijn werken. De kunstenaar wordt geboren, autodidact en volslagen uniek. Zijn eerste meesterwerk schept hij als hij 32 is, het sombere, knoestige ‘De aardappeleters’.

Twee jaar later schildert hij vier verdroogde zonnebloemen, het werk hangt in Kröller-Müller. Het is verbluffend. Is dat van die stuntelige tekenaar? Wie schildert waarom verdroogde zonnebloemen zo? Het is een onvatbaar werk, bijna bedreigend.

Het is een van de aangrijpendste schilderijen die ik ooit heb gezien. In Frankrijk ontploft Vincents werk in een sublieme kleurenpracht. Picasso kent duizenden epigonen; Van Gogh blijft uniek. Niemand komt ook maar in de buurt van zijn trillende, zinderende kleurenspeel. Wat zat achter zijn ‘Oog’? Onlangs werd de geschiedenis van Van Goghs afgesneden oor herontdekt. Hij sneed in een aanval van razernij zijn hele oor af, dat hij aan een vrouw gaf die hem was gevolgd uit Parijs. Die aanvallen van razernij vormen een rode draad door zijn leven. Van Gogh is een man van extremen. Bij zijn eerste inzinking, wanneer hij besluit kunstenaar te worden, pogen zijn ouders hem te laten opnemen in een psychiatrische instelling, wat mislukt. De familie Van Gogh is genetisch zwaar belast: van de zes broers en zussen plegen twee zelfmoord en twee sterven in een gesticht. Vincent pleegt zelfmoord in 1890, 37 jaar oud, bij de eerste tekenen van erkenning. Er scheiden hem vijf jaar van ‘De aardappeleters’.

Wat aanleiding geeft tot deze medische epicrise: wat als er Haldol was geweest? Leven als Vincent van Gogh moet hels zijn geweest. We hadden hem gedwongen moeten opnemen en verplegen. Haldol had de extremen van zijn wezen afgevlakt. Haldol had vermoedelijk zijn ‘Oog’ niet aangetast, maar wel de doordringende intensiteit van zijn werk. Vincent van Gogh was ongetwijfeld een verdienstelijk ‘art brut’-kunstenaar geworden. Maar intensiteit is de duistere kracht achter zijn sublieme grootmeesterschap. We hadden een mens gered, en, door hem te redden, één van de grootste kunstenaars aller tijden verloren. ■